

18. Мамцев А. Н. Управление безопасностью пищевых продуктов на основе принципов ХАССП: [система ХАССП (анализ рисков и критические контрольные точки) обеспечивает безопасность пищевых продуктов и повышает их конкурентоспособность] / А. Н. Мамцев, Е. В. Кузнецова // Достижения науки и техники АПК. – 2007. – № 12. – С. 30–31.
19. Павлова С. А. Методы получения экспертной оценки экологической ситуации в АПК: [основаны на комплексе оценочных, информативных показателей, должны включаться в модели исследования ситуации и в систему общей экспертной оценки экологической ситуации] / С. А. Павлова, И. Е. Павлов // Аграр. наука. – 2008. – № 11. – С. 12–14.
20. Романко С. М. Нормативно-правове регулювання права споживача на якість та безпеку сільськогосподарської продукції [Електронний ресурс] / С. М. Романко // Актуал. пробл. вдосконалення чин. законодавства України. – 2012. – Вип. 30. – С. 193–199.

*Барабаш Тетяна Олегівна – к. ю. н., асистент кафедри екологічного права
Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого*

М. К. Черкашина

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ У СФЕРІ ВОДОПОСТАЧАННЯ ЯК СЕКТОРІ ЖИТЛОВО- КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ

У статті розглянуто проблеми забезпечення екологічної безпеки у сфері водопостачання в Україні. У публікації визначено ключові заплановані зміни, до яких слід віднести: закріплення зобов'язання держави забезпечити усі міста та селища системами каналізації; створення переліку уразливих зон та запровадження принципу додаткової очистки стічних вод перед скидом у таких зонах.

Ключові слова: *екологічна безпека, водопостачання, водопровідні мережі, житлово-комунальне господарство, система каналізації.*

Четверта частина очисних споруд водопровідної мережі, кожна п'ята насосна станція та половина насосних агрегатів України відпрацювали нормативний строк експлуатації. В аварійному стані перебуває понад 37 тис. кілометрів водопровідних та 14 тис. кілометрів каналізаційних мереж, або більше 30 відсотків їх загальної довжини, витоки з яких крім

вторинного забруднення питної води обумовлюють підтоплення території населених пунктів в окремих регіонах.

На початку 2002 року вступив у дію Закон України «Про питну воду та питне водопостачання» від 10.01.2002 р. № 2918-III, що визначає правові, економічні й організаційні засади функціонування системи питного водопостачання, спрямовані на гарантоване забезпечення населення якісною й безпечною для здоров'я людини водою. У той самий час дотепер основним нормативним документом, що визначає якість питної води, залишається ГОСТ 2874–82 «Вода питна. Гігієнічні вимоги й контроль за якістю». За цим нормативним документом якість питної води оцінюється за 28 санітарно-хімічними і бактеріологічними показниками. З 1 січня 2000 року в Україні введено в дію Державні санітарні правила й норми (ДСанПіН) «Вода питна. Гігієнічні вимоги до якості води централізованого господарсько-питного водопостачання», затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України від 23.12.1996 р. № 383, де включено 54 показника якості й контролю за якістю питної води. У цьому документі значно розширений спектр показників, нормативні рівні деяких з них стали більш жорсткими.

Проблема забруднення поверхневих джерел водопостачання та якості питної води є актуальною для всього світу. У світовій практиці стандарти якості питної води постійно переглядаються. Стандарти Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) у 1970 р. мали 9, у 1984 р. – 27, у 1993 р. – вже 95 показників. Зазначені стандарти покладені в основу Директиви 90/778/ЄС і для багатьох країн світу та є основними.

Гігієнічні нормативи якості питної води, представлені в новому нормативному документі ДСанПіН «Вода питна», є більш вимогливими, ніж у ГОСТ 2874–82, і більш наближеними до стандартів якості ВООЗ та ЄС, та у деяких випадках жорсткіше них (органолептичні показники, мутність, барій, фтор, хлорфеноли, хлороформ тощо). Наближення вітчизняних гігієнічних нормативів якості питної води до рівня стандартів ВООЗ й ЄС є одним із елементів входження України в Європейське Співтовариство.

Іншою проблемою є забруднення водних об'єктів – джерел питного водопостачання, що створює серйозну небезпеку для здоров'я населення в багатьох регіонах України, обумовлює високий рівень захворюваності кишковими інфекціями, гепатитом, збільшує ризик впливу на організм людини канцерогенних і мутагенних факторів. Відставання Укра-

їни від розвинутих країн за середньою тривалістю життя та висока смертність певною мірою пов'язані зі споживанням недоброякісної питної води.

Сучасний незадовільний стан водних об'єктів показує, що проблеми у сфері охорони вод від забруднення та виснаження не тільки не знайшли вирішення, а й значно загострилися, особливо в останні роки. В аварійному стані перебуває більше 30 відсотків каналізаційних мереж, які експлуатуються вкрай незадовільно. Так, питомі норми водоспоживання перевищують аналогічні показники розвинутих країн у 1,5–3 рази, втрачає в системах водопостачання сягають 30–40, а в деяких регіонах перевищують 50 відсотків.

Іншим джерелом водопостачання населення є водні джерела та бутильована вода. Водні джерела повинні відповідати вимогам Директиви 98/83/ЕС щодо якості води, призначеної для споживання людиною. У Директиві також подано чіткі вимоги щодо інформації на етикетці, зокрема, на ній повинна бути інформація про хімічний склад, місце експлуатації джерела і назву джерела, інформація про будь-яку (дозволену) обробку. В назві чи торговій марці може бути вказана місцевість лише за умови, що вода там і добувається. Розповсюдження на ринку води з одного джерела з різними назвами і описами заборонено. Нині на українському ринку немає чіткої класифікації бутильованої води за типами і, відповідно, нормативних документів на всю наявну у продажу воду. В Україні досі не затверджено держстандарт на бутильовану питну воду, хоча українськими науковцями розроблено стандарт, що поширюється на питну фасовану воду, призначену для реалізації через торговельну мережу, і установлює вимоги щодо її вироблення, постачання, використання.

Будівельні норми і правила, стандарти на питну воду і методики визначення якісних показників у сфері питної води та питного водопостачання недосконалі і потребують приведення їх у відповідність із стандартами Європейського Союзу. Відповідно до цього потребує вдосконалення й наявна в Україні лабораторна база, що вимагатиме значних витрат.

Суттєвою екологічною проблемою є високі потреби ЖКГ у водних ресурсах. На потреби комунального господарства витрачається щорічно близько 4 км³ (18%) або 311 літрів за добу на одного міського жителя.

У країнах Європи норми приблизно в 2–2,5 рази нижчі. У Великобританії – 155 літрів за добу, Франції – 145, Німеччині – 163 літри за добу. У Швеції та країнах Бенілюксу трохи більше 100 літрів. При загальному зменшенні водовитрат в кінці 90-х різко погіршилося співвідношення на одиницю продукції. Залишалися досить високими втрати води під час її транспортування до 9 відсотків від водозабору.

В Україні існує достатній рівень забезпечення населення послугами водопостачання та водовідведення у містах (де до 90% населення користується централізованим водопостачанням та каналізацією). Водночас 345 селищ міського типу, 95 відсотків сільських населених пунктів не оснащені централізованими системами каналізації, а в 187 міських населених пунктах очисні каналізаційні споруди працюють неефективно – у водойми щодоби скидається понад 12 тис. куб. метрів неочищених та недостатньо очищених стічних вод.

Законом України «Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009–2014 роки» від 24 червня 2004 року № 1869-IV передбачається гармонізація законодавства, що регулює діяльність у сфері житлово-комунального господарства, з директивами і стандартами ЄС у період з 2009 до 2014 рр.

Відповідальність за його підготовку покладено на Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України та Мінприроди.

На жаль, не уточнюється зміст запланованих змін, проте до першочергових слід віднести: закріплення зобов'язання держави забезпечити усі міста та селища системами каналізації; створення переліку уразливих зон відповідно до критеріїв, встановлених у додатку II до Директиви (можливо як додаткової категоризації), та запровадження принципу додаткової очистки стічних вод перед скидом в таких зонах.

Також необхідно розробити та ухвалити технічну та інвестиційну програми впровадження положень Директиви та встановити обов'язок водоканалів регулярно готувати та оприлюднювати звіт про скидання стічних вод та осаду в підзвітних їм регіонах. Слід також зазначити, що офіційний переклад деяких положень Директиви українською мовою має недоліки, які необхідно терміново усунути. Слід також наголосити на необхідності приведення у відповідність термінологічного апарату та закріплення його у законодавстві.

Визначення очікуваних результатів прийняття запропонованого регуляторного акта у галузі водопостачання

Ключові групи інтересів	Вигоди	Витрати
Інтереси держави	<p>Забезпечення ефективної реалізації державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки. Покращення стану водних об'єктів</p> <p>Зменшення рівня захворюваності та смертності населення</p> <p>Підвищення працездатності і народжуваності</p>	Збільшення витрат на підвищення ефективності роботи очисних споруд, мереж водопостачання і водовідведення
Інтереси суб'єктів господарювання	Удосконалення здійснення господарської діяльності у зазначеній сфері	Потреба у кваліфікованих кадрах
Інтереси громадян	<p>Поліпшення якості питної води</p> <p>Зменшення захворюваності</p> <p>Зростання рівня життя</p> <p>Поліпшення стану водних об'єктів</p>	Можливе зростання тарифів на послуги

Витрати, які будуть виникати на етапах реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС в галузі ЖКГ у сфері водопостачання можливо зменшити завдяки ефективному використанню коштів міжнародної технічної допомоги, зменшенню водоспоживання, збільшенню частки житлового фонду, обладнаного приладами обліку води.

Черкашина Марина Костянтинівна – к. ю. н., доцент кафедри екологічного права Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого